

La mallorquina Lluïcia Ramis va guanyar amb la novel·la *Egosurfing* el darrer premi Josep Pla. / EFE

món que es mira el melic tot subjuntant-se a l'ídol de la pròpia imatge. El missatge no podia ser més eloqüent: el reconeixement de l'altre, l'alteritat, arriba gràcies a la contraposició d'aquests successius egotismes. *Egosurfing* és una obra fluïda; amb finals rodons, justificadament conceptuals; capaç de combi-

nar imatges desacomplexades i alternar-les amb fragments dominats per una prosa poètica; rica en digressions d'alta volada existencial (com s'evidencia en els magnífics capítols *La Mar* i *La carn*); i ennoblida amb implecions vigoroses que rubriquen la potència literària de l'autora ("Ell no podia ferir-me, per això el vaig triar"; "La por va a càmera lenta"; "El cos és un objecte difícil de tractar, però de maltractar, més difícil encara"...).

Però al costat de tots aquests atributs també cal observar que la novel·la es rabeja en la hipertròfia de l'egotisme. Mancada d'un punt de dosificació —que arran de reiteracions i al·literacions que resten

tensió narrativa a l'obra encara s'hi troba més a faltar— *Egosurfing* dibuixa un quadre costumista de la realitat urbana, massa atapeït d'exemples calcats de si mateixos, redundants. Els protagonistes, arrossegats per la lògica de l'efecte mirall, se saturen en la seva realitat anodina i no arriben a transmetre alè moral. Només una tardana nota vivificadora trenca aquest circuit retroalimentari: un ocell ha entrat a la cuina del pis on viu l'entotsolada protagonista primordial de l'obra, i en la seva desorientació agitada espanta la noia. Una bella imatge per apuntar una direcció necessària.

Retrat d'un trepa excepcional

XAVIER DILLA

Una lletra femenina de color blau pàl·lid

Franz Werfel

Traducció de Ramon Monton

Edicions de 1984

160 pàgines. 9,50 euros

Intentar descriure una obra mestra sense pal·liatius com *Una lletra femenina de color blau pàl·lid* no és senzill, perquè tens la sensació que tot el que en puguis dir resulta parcial. Sí, és un retrat metafòric de la societat que va gestar el nazisme, però això no és tot. També fas curt si afegeixes que és el relat impecable d'un triangle amorós en el marc de la Viena d'entreguerres. En realitat, així definim el tema o la melodia de la novel·la, però sembla no res sense la interpretació que en fa l'autor, que posa en joc unes dots formidables i uns recursos ajustadíssims perquè tot soni de primera.

El de Franz Werfel (1890-1945) és un dels nombrosos talents que converteixen la literatura de la fi de l'imperi austrohongarès en una generació excepcional. Nascut a Praga com Franz Kafka, combatent a la Primera Gue-

rra Mundial com Joseph Roth, mort a l'exili americà com Stefan Zweig, jueu com tots ells, Werfel va escriure poesia, narrativa i teatre i va ser força popular, en part per un llibre una mica circumstancial com és *La cançó de Bernadette*, escrit en agraïment als monjos de Lurdes, que el van ajudar quan fugia de la persecució nazi. Com Zweig i Roth, Werfel ha quedat tapat per l'ombra canònica de Kafka. Però no ha perdut gens de vigència. De fet, l'èxit de les reedicions recents de Zweig i Roth parla amb eloqüència de la capacitat que tenen per fer gran literatura d'un món en descomposició, i en aquest sentit la novel·la de Werfel resulta ben efectiva. Publicada tardanament en castellà fa quinze anys, el *success d'estime* d'*Una lletra femenina de color blau pàl·lid* (1941) ha estat espectacular, i per això hem de celebrar que ara aparegui en català, de la mà del veterà traductor Ramon Monton. El fet que surti com a llibre de butxaca (amb coberta i contracoberta lletjotes) no ha de despistar: es tracta d'una iniciativa valenta, coherent amb una època de crisi, i omple un forat clamorós.

De fet, el context de crisi també permet acostar-nos a la novel·la, re-

trat demolidor d'un trepa excepcional com és Leònidas, casat amb la insubstancial hereva d'una rica família vienesa "de milionaris esnobs i presumits", el capital de la qual "ha estat absorbit pels grans bancs" quan arrenca el relat. Werfel ens situa poc després del cinquantè aniversari de Leònidas, en un punt que no pot ser sinó l'inici de la seva davallada —vital, però també moral. El retorn d'una dona del passat, anterior a la irrupció de Leònidas en l'alta societat vienesa, que l'ha portat a una còmoda i poderosa situació com en un ministeri, desferma una tempesta que el trasbalsa i el posa a ell, "corromput pels diners i per l'agradable costum de no haver d'estar-se de res", davant del dilema de trencar amb tot per recuperar "l'única passió amorosa autèntica de la seva vida".

El geni de Werfel fa que aquesta anècdota eterna, passada aquí pel filtre de la Viena postfreudiana, faci vibrar el lector gràcies a una prosa precisa, gràfica i sensorial, i a un relat absorbent, que genera i dosifica amb un gran domini la intriga sentimental i que sorprèn amb un final impactant. Les 150 pàgines de la novel·la poden induir a parlar de miniatura o de petita obra mestra. Doncs no: sobra el primer adjectiu.

ELS VOSTRES CLÀSSICS

Els invents del 'TBO'

JORDI LLOVET

Era cosa de llenguatge familiar que, quan una criatura inventava, fa quaranta o cinquanta anys, alguna cosa que servia per a qualsevol finalitat, però amb molta cibernètica inútil atesa aquesta mateixa fi, els progenitors engegessin l'expressió: "Quin invent del tebeo!". Podia tractar-se d'un artefacte pensat per sostenir el llibre mentre un llegia al llit (a manca de faristols com cal, naturalment), amb pinces, cordills i un tros de fusta basculant; podia ser un dosificador de menjar per al gos, en el supòsit que un se n'hagués de fer càrrec però hagués quedat per anar a fer un tomb amb els amics; podia consistir en un joc de politges per fer baixar i pujar un cistellet en què s'introduïa qualsevol compra de poc pes que portaven del *colmado*. Era un temps en què la tècnica no havia arribat amb escreix a les cases, i l'enginy infantil suplïa, sense gaire despesa, aquesta manca. Després, amb els anys, a les cases ja hi ha hagut tota mena de màquines i l'enginy ha quedat com en suspens, entre parèntesis: l'enorme avenç de les noves tecnologies ens excusen, avui, d'esprèmer-nos el cervell per inventar cap cosa.

Aquest és un fet que reflectia a la perfecció la secció *Los grandes inventos de TBO*, dins la famosa revista infantil d'abans i després de la guerra civil. Una publicació recent (*Els últims invents de Ramon Sabatés*, Barcelona, Viena Edicions, 2008) en dona notícia detallada, agafant per la mà un dels col·laboradors habituals d'aquesta secció, un perit enginyer que va morir pràcticament en la misèria després d'haver col·laborat tota la vida en aquesta publicació i moltes altres. Sabatés només era un dels homes que va intervenir en la secció dels "grans invents"; uns quants altres van ser Joan Macias ("Nit"), Manuel Urda, Alfred Opisso, el gran Mari Benejam, Francesc Tur o Josep Maria Blanco. Tots ells apareixen en aquest llibre, acompanyats dels seus "invents" estrambòtics.

La cosa quedaria reduïda a una mera recuperació de la memòria còmica i bibliogràfica del país si no fos que, justament pel que fa a aquesta secció enginyosa —la secció de la "Família Ulises", rèplica catalana de la francesa i contrapetitburgesa "Famille Fenouillard", mereixeria un altre article—, *TBO* se'ns mostra avui, quan les tecnologies noves i ja una mica velles són el pa de cada dia (tren, avió, ràdio,

"Època gloriosa

dels invents fets només

per amor de l'enginy!"

relació entre ells mateixos i la naturalesa —la roda, la destal, l'aixada—, de manera que, encara avui, no podem imaginar que alguna d'aquestes invencions pogués assolir millors resultats que els que va assolir el primer dia: no hi ha aixades neotecnològiques ni res que s'hi assembli. Els usuaris, en aquests casos, establien un diàleg amb el medi natural en què no hi havia cap element sobrer, cap "ornament" (Adolf Loos i Kracauer ho van estudiar), cap cosa que impliqués la més petita alienació dels éssers humans respecte a l'element-natura.

Amb els anys i les centúries els invents es van tornar més sofisticats; i, al punt que ens trobem avui la distància entre l'home o la seva intel·ligència i l'element natural ja presenta un abisme que fa basarda. Si no en fa és perquè ens hi hem acostumat: també cap als anys que hem dit, les mestresses es mudaven per mirar la televisió, amb la idea que la gent que hi sortia —que sempre anava molt ben vestida—, com al teatre, podia veure'ns. En realitat, a l'altre cap dels invents del neolític, els d'avui ens enfonsen en una alienació sense pal·liatius, quan no desconcerten o provoquen una enorme despesa: als Estats Units, per exemple, a causa de l'analfabetisme funcional de molta gent, determinats electrodomèstics reclamen la participació d'un empleat de la botiga proveïdora, que ensenya als usuaris a fer anar una aspiradora o una batedora sofisticada.

Quan un s'atura, en aquest llibre, a analitzar la màquina "dispensadora de targetes postals", la "màquina de tallar puros" o la de treure la cua de les cireres, primer s'admira que una persona fes una exhibició tan gran d'enginy per a una finalitat tan absurda o tan mins. Després, quan els estudia a fons, primer veu que Sabatés per força havia de despertar l'admiració d'enginyers, dissenyadors i arquitectes; però després s'adona que aquella enorme "excedència" d'inventiva significava ni més ni menys una de les expressions més admirables que es poden veure, en tota la història de la ciència i de la tècnica, de la ironia, el sarcasme i el distanciament. De fet, el món dels *grandes inventos de TBO* és una burla sense remissió del maquinisme i de la tecnologia que es produeix, lògicament, en el moment que aquestes arts començaven el període inflacionari que tothom coneix. El *walki-talki* que les criatures havien fet servir per comunicar-se a distància era filla de l'enginy propi i amiga de la naturalesa; un iPod és cosa diabòlica, incomprendible i enlluernadora ("fantasmagòrica", dirà Benjamin), per bé que no ens ho sembli.